

Salvador Espriu i la Universitat de Barcelona. D'arqueòleg frustrat a Doctor honoris causa

---

JOSEP M. FULLOLA I PERICOT
& FRANCISCO GRACIA ALONSO
Universitat de Barcelona

Realmente los mejores años de mi vida pasaron en la Universidad, realmente autónoma, de Barcelona, desde este año de transición del 30 al 31, hasta que entra ya la plena labor de transformación y de modernización de la Universidad bajo el Patronato de Pompeu Fabra y el rectorado casi unamuniano, en el sentido de permanente, del gran Dr. Don Pedro Bosch Gimpera que recientemente ha fallecido en Méjico, a quien yo quería muchísimo y que fue mi maestro directo. Porque yo, además de ser licenciado en Derecho, soy licenciado en Historia Antigua. Por lo tanto yo tenía el magisterio, recibía el magisterio directo de Bosch y de su Escuela, que tenían, muy merecidamente, una fama internacional que Bosch mantuvo hasta el fin de sus días y entre los cuales había como discípulos primeros de él, y maestros míos, Alberto del Castillo y otros que ya han fallecido, pero sobrevive el Dr. Luis Pericot i García, que es un hombre de fama internacional y a quien yo quiero y respeto muchísimo. Tengo un gran recuerdo de todos mis maestros y también de mis condiscípulos. Lo pasamos muy bien en la Universidad, en aquella Universidad.¹

Parlar de la relació de Salvador Espriu amb la Universitat de Barcelona és donar a aquesta institució l'autèntic paper d'*Alma Mater*, de mare nutrícia, que tantes vegades se li atribueix i que en tan poques s'acompleix. Lluny del senil desencís que traspua la seva carta d'acceptació del doctorat *honoris causa* que li va ser concedit l'any 1980, d'altra banda lúcid testimoni i testament de la seva experiència acadèmica estroncada, hem de baixar als seus anys juvenils, universitaris, per retrobar un Salvador Espriu optimista, alegre, vital, enginyós i punyent, ple d'illusions.

¹ Declaracions de Salvador Espriu l'any 1976 al programa *A fondo* de TVE dirigit per Joaquín Soler Serrano.

La dècada dels 30 a la Universitat de Barcelona és la que el nodrirà d'un bagatge de coneixements i d'experiències, d'amistats indissolubles, de companys i coneguts, de mestres i de professors, que aniran portant Salvador Espriu cap a un món de recerca, d'intellectualitat i, qui sap, de docència, que havia de ser el seu. Era el moment de xuclar tot el que aquesta mare nutria li podia donar, i el nostre jove estudiant era una esponja des de les seves èpoques d'institut.

A més, els darrers anys universitaris d'Espriu coincideixen amb el curt floriment de l'autonomia, amb els pocs anys, a partir del 1933–1934, en què a la Universitat Autònoma republicana l'optativitat en les assignatures permetia dibuixar un *curriculum vitae* a la mida de cada alumne, dels seus interessos prioritaris. Les matèries cursades pel nostre protagonista, com veureu més endavant, l'orientaren cap a aquest món antic, entre prehistòric, arqueològic i filològic, el qual no l'abandonarà, ni en el seu subconscient ni en la forma, en els seus brillants textos poètics, narratius i teatrals de joventut i de maduresa. Els paisatges i l'esment a velles creences i tradicions orientals seran constants de la seva obra; fins i tot hi trobem al·lusions més directes, a persones, algunes de satíriques, contra Carles Riba entre d'altres (que veurem més avall), d'altres d'elogioses, com la cita que fa a *Primera història d'Esther* del seu antic professor Lluís Pericot: «Abillat de rei, figura que sóc l'amo de cent vint-i-set províncies, els noms de les quals, un darrera l'altre, em jugo un pam de mànec d'aquest ceptre, pedreria inclosa, que no sabia recitar de cor ni el bon minyó del noi de la senyora Martina, aquí tan valent empolistrat de pitet i marinera, ni tampoc, potser, el mateix doctor Pericot, i ja veieu de quina carta me n'arribo a anar», diu el Rei en la seva conversa amb l'Altíssim.²

Recorrerem, per tant, en les línies que segueixen, la trajectòria universitària seguida per Salvador Espriu durant sis cursos acadèmics, des del 1930–1931 fins al 1935–1936. Sabrem dels seus interessos prioritaris, la ja esmentada història antiga, especialment la de l'Orient, i les llengües, vives i mortes, de les argücies legals que va haver de fer per passar algunes assignatures de Dret el curs 1933–1934 a la Universitat de Santiago de Compostella, o de la seva experiència acadèmica i vital més important durant els seus estudis, el creuer pel Mediterrani del 1933. Tot plegat, els

2 Salvador ESPRIU, *Primera història d'Esther*, edició crítica i anotada amb estudi introductor i a cura de Sebastià Bonet, Barcelona, CDESE/Edicions 62 («Obres Completes – Edició Crítica» 11), p. 14.

fonaments de l'espriuanisme, que cap dels seus estudiosos no pot ignorar ni negligir.

Salvador Espriu cursà el batxillerat a l'Institut Provincial de Ensenyanza Secundaria de Barcelona entre el 1927 i el 1929. El curs 1927–1928 aprovà amb excellent tres assignatures: Francès, Nocions d'Àlgebra i Trigonometria i Història de la civilització espanyola en les seves relacions amb la universal, i deixà per a l'any següent dues assignatures comunes: Llatí i Geografia política i econòmica, que superà al llarg del segon curs amb les matèries corresponents als dos anys de la Secció de Lletres, fets en un sol curs: Llengua Llatina, Literatura espanyola comparada amb l'estrangera, Psicologia i Lògica, dos cursos d'Alemany, Literatura llatina i Ètica.³ El 25 de maig de 1929 demanà ésser examinat de la prova final del Batxillerat Universitari en la seva secció de Lletres, per a la qual va escollir com a idioma optatiu l'alemany.⁴ Finalment, però, només va fer la prova de llengua estrangera, el 27 de juny, i no es va presentar a les altres dues, els exercicis escrit i oral i pràctic. Per això va haver de renovar la petició un any després, el 19 de maig de 1930,⁵ i va fer els dos exàmens els dies 21 i 28 de juny davant d'un tribunal presidit pel catedràtic de Dret Francisco Gómez del Campillo, futur rector feixista de la Universitat entre els anys 1941 i 1945. Obtingué en tots dos la puntuació màxima de 10, raó per la qual li va ser concedida la matrícula d'honor pel conjunt de les proves amb data d'11 de juliol.⁶ El secretari general de la Universitat, Mariano Soria, signà el corresponent títol de Batxiller Universitari en nom del rector Eusebio Díaz González el 3 de setembre, després de comprovar per dos cops, amb la corresponent certificació, les notes obtingudes a les proves del juny anterior. A la fi, n'obtingué també el Premi Extraordinari en el Grau de Batxiller Universitari en Lletres, dada que apareix incorporada en el seu expedient en una certificació del 27 de setembre.⁷ Es tractava d'un element important per les seves implicacions econòmiques, ja que això li va per-

3 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Certificació oficial dels estudis de batxillerat, 3/05/1929.

4 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Instància de petició d'examen de Batxillerat Universitari de Lletres 25/05/1929.

5 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Instància de petició d'examen de Batxillerat Universitari de Lletres 19/05/1930.

6 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Actes dels exercicis de Grau de Batxillerat Universitari de Lletres. Matrícula d'Honor, 11/07/1930.

7 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1930–1931, aplicació Matricúles d'Honor, 27/09/1930.

12

FACULTAD DE Derecho

Alumno D. Salvador Espriu
Castelló

Hijo de D. Francisco Espriu Lomas
y de D.ª Enceástica Castelló

Nació el día 10 Julio 1913 en SM
Coloma Farnés prov. de Gerona

Domicilio en Barcelona Sigütaçión
304 puel

Padre, tutor o encargado: D. Francisco
Espriu Lomas

que vive en Sigütaçión 304 puel

Cursos de 1930-31: Enseñanza oficial.

SECRETARÍA,
Mmm

4-12-1930

Carnet d'Estudiant de Salvador Espriu a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, emès el 4 de desembre de 1930. Arxiu UB.

metre matricular-se gratuïtament de tres assignatures del primer curs de Dret. Espriu recollí el document el 6 d'octubre.⁸

Decidí cursar paral·lelament les llicenciatures de Dret i Filosofia i Lletres a partir del curs 1930–1931, raó per la qual recollí durant els mesos d'agost i setembre de 1930 la documentació necessària per matricular-s'hi, un certificat de naixement que li va ser expedit pel Jutge Municipal encarregat del Registre Civil de Santa Coloma de Farners el 25 d'agost, i un altre de vacunació i revacunació signat per Ramon Prat Dillet a Arenys de Mar el 21 de setembre.

Segons consta en el seu expedient acadèmic de la Facultat de Filosofia i Lletres —que sembla refet o reorganitzat cap a l'any 1934, atès l'ordre no cronològic de les dades que conté, especialment en les assignatures dels diferents cursos— es matriculà per al període 1930–1931 de sis matèries,

⁸ AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Expedició del títol de Batxiller Universitari, 3/09/1930.

tres del primer curs de la secció d'Història i tres més del primer curs de la secció de Clàssiques:⁹ Llengua Llatina (Joaquim Balcells); Prehistòria (Josep de Calasanz Serra Ràfols); Paleografia (Francisco Nebot Tomàs); Teoria de l'Art (Àngel de Apráiz); Geografia (Eduardo Pérez Agudo) i Arqueologia Antiga (?);¹⁰ va abonar per cada grup la quantitat de 48,75 pessetes, 33,75 corresponents als drets de matrícula i examen de tres assignatures (a 11,25 cadascuna) i 15 pessetes per drets del Patronat,¹¹ més una pesseta pel document d'identitat acadèmic en què el seu pare, Francisco Espriu, figurava com a responsable del jove Salvador, que encara era menor d'edat.¹²

A les aules va començar a formar el seu grup d'amics més proper, integrat, entre d'altres, per Blanca González de Escandón i Ruiz de Angulo, Maria Celma Villares i Maria Ortíz-Repiso Eulate, amb les quals va coincidir al llarg de tota la carrera. Els expedients administratius indiquen també els noms d'altres companys, com ara Hortènsia Corominas Vigneaux, Maria del Carmen Riudor Carol, Dorotea Bono Llorens, Ramon Canivell Gas, Maria Lluïsa Caparà Muntadas, Maria Aurora Casanovas Puig, Javier Clavell Borràs, Sahara Escobar Hernández, Maria Gimeno Guardiola, Concepción Pérez Pérez, Guido Petriccione Ferragut, Juan Francisco Ruiz de Escudero Rodríguez, Ricardo Nacher Lluesa, Aquilino Tur Oliver, Juan Clerch Vivó, José García López, Francisco Hidalgo Torruella i Joan Pou Godori; i s'ha indicat que formà part d'unes promocions d'estudiants integrades també per noms com Ignasi Agustí, Martí de Riquer, Tomàs Lamarca, Carles Sentís, Gabriel Fuster i Josep Cruzet.¹³ Amb tot, el seu cercle d'amics més íntims va estar format per quatre persones. L'únic noi era Bartomeu Rosselló-Pòrcel, un jove mallorquí que havia arribat a Barcelona per estudiar Filologia Catalana i Castellana i amb qui Espriu va establir uns lligams de companyonia molt profunds, els quals només

9 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1930–1931, 27/09/1930.

10 Les dades dels professors han estat deduïdes de l'anuari del curs 1934–1935, ja que no es conserven els corresponents als cursos anteriors; hi ha hagut casos, com aquest, en què no podem saber qui va ser el professor d'aquella assignatura aquell any.

11 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Drets administratius de matriculació, secció de Lletres, 27/09/1930; Drets administratius de matriculació, secció d'Història, 27/09/1930.

12 AUB. CAT-UB 01EA. Espriu Castelló, Salvador. Drets de la Carta d'Identitat Escolar, 27/09/1930; Resguard provisional de sol·licitud de matrícula curs 1930–1931, sense data; Carta d'Identitat Escolar 4/12/1930.

13 Agustí ESPRIU I MALAGELADA, *Salvador Espriu*, Barcelona, Columna, 1996, p. 29.

les convulsions polítiques del 1936 van aconseguir refredar, tot i que Espriu va vetllar el seu antic amic, mort de tuberculosi al sanatori d'El Brull el 5 de gener del 1938.¹⁴ Les tres noies eren Amàlia Tineo (la Melània dels seus textos), Mercè Muntañola (Clàudia) i Dolors Lola Solà, amb les quals compartia les seves il·lusions i desencisos, i mantenia inacabables converses als patis de la Universitat, un recinte molt estimat, a més, pel jove poeta; el mes de febrer del 1931 publicà la seva primera novel·la, *El Dr. Rip*, quan tenia només 17 anys, una obra molt ben rebuda per la crítica i que li va proporcionar ràpidament un gran prestigi entre els seus companys.

Proclamada la República, el Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, sota la direcció de Marcellí Domingo Sanjuán, concedí una limitada autonomia a les Facultats de Filosofia i Lletres de les universitats de Barcelona i Madrid, amb la intenció que aquesta experiència servís com a base per a la futura concessió d'un règim autònom a les universitats espanyoles, seguint les passes de l'experiència de reforma promoguda pel ministre César Silió l'any 1921, avortada però pel seu successor Tomás Montejo y Rica el juliol del 1922 davant les pressions dels sectors més conservadors dels claustres universitaris. A Barcelona, el degà Pere Bosch Gimpera, amb el suport d'una gran part de la Junta de Facultat, inicià l'aplicació d'algunes de les idees sorgides dels debats del Segon Congrés Universitari Català de 1918–1919, com ara la supressió dels exàmens per assignatures, substituïts per una prova de conjunt del contingut de les matèries un cop l'estudiant es considerés preparat per superar-la. Per això, a l'expedient d'Espriu no hi figuren qualificacions, sinó l'anotació *assistí* expedida pel professor; en efecte, a diferència de la pràctica comuna fins aleshores, l'assistència a classe s'havia convertit en obligatòria. S'intentava així posar en marxa un nou model, professionalitzar els estudiants i suprimir la via del torn lliure, via aquesta emprada per molts i que consistia a presentar-se només als exàmens de les assignatures, les quals es preparaven amb els apunts oficials corresponents que, en molts casos, eren venuts pel propi professor. Però, com s'ha indicat més amunt, això potser es tracta d'un error administratiu en el moment de refer l'expedient, ja que en un document de 15 de gener de 1932 s'hi relaciona que Espriu va obtenir la nota

14 Salvador ESPRIU I CASTELLÓ, *Alguns records sobre B. Rosselló-Pòrcel*, discurs llegit el dia 6 de desembre de 1984 en l'acte de recepció pública de Salvador Espriu i Castelló a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, i contestació de l'acadèmic numerari Joan Bastardas i Parera, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 1984, p. 7–14.

d'excel·lent amb opció de matrícula d'honor en quatre de les assignatures del primer curs: Llatí, Literatura Llatina, Teoria de l'Art i Prehistòria; i encara hi ha un altre error, ja que l'assignatura Literatura Llatina no consta a l'expedient refet com a cursada el 1930–1931.¹⁵

El curs 1931–1932 es va matricular de sis assignatures: Llengua Llatina (Mariano Bassols de Climent), Llengua Grega (Lluís Segalà Estalella/ Mariano Bassols de Climent/ Josep Banqué Feliu),¹⁶ Història d'Espanya (Antonio de la Torre y del Cerro); Història de Catalunya (Ferran Soldevila); Història General de la Literatura (?); i Introducció a la Filosofia (Josep Xirau i Palau);¹⁷ va obtenir el certificat d'assistència corresponent a totes, tret de la d'Introducció a la Filosofia, el 31 de maig de 1932, segons certificà el secretari de la Facultat, Joaquim Balcells.¹⁸ Abans d'acabar el segon curs va decidir fer la primera prova de conjunt dels dos primers cursos, segons marcava la normativa de la Facultat, i en va demanar al Deganat l'autorització corresponent el 22 d'abril.¹⁹ Es presentà el 10 de juny davant del tribunal format per Antonio de la Torre, Joaquim Xirau, Joaquim Balcells, A. Valbuena i Manuel de Montoliu; va fer l'examen, que aprovà, conjuntament amb Hortènsia Corominas, germana de Joan Corominas. Montoliu va ser precisament un dels crítics més durs de *Laia*, obra apareguda just pel 23 d'abril i redactada en paral·lel a la preparació de la primera prova de conjunt. La història de la dona que exerceix el seu influx fatal sobre tots els que l'envolten va ser qualificada pel seu professor com «una obra moralment malsana».²⁰ Aquell mes de juny aprovaren també la primera prova de conjunt Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Maria Ortiz Repiso, Maria Celma Villares, Mercè Muntañola, Blanca González de Escandón, Maria Gimeno Guardiola, Guido Petriccione, Hortensia Corominas Vigneaux, Ricardo Náchter, Juan Clerch i Carmen Prindor, és a dir, quasi tots els seus amics i condeixebles. Amàlia Tineo superà la prova el juny del 1933.²¹

15 AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1931–1932, amb aplicació de Matrícules d'Honor 15/01/1932.

16 No queda clar quin dels tres professors va impartir l'assignatura aquell curs.

17 AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1931–1932, amb aplicació de Matrícules d'Honor 15/01/1932.

18 AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Certificació d'assistència a les matèries 31/05/1932.

19 AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Instància manuscrita de demanda de la primera prova de conjunt, 22/04/1932.

20 Agustí ESPRIU I MALAGELADA, *op. cit.*, p. 29.

21 *Llibre d'Actes de la Facultat de Filosofia i Lletres, 1932–1938*.

En el curs 1932–1933 s’aprecia, en les assignatures triades, una clara decantació cap al món clàssic, probablement per influència de les classes rebudes durant el segon any de Segalà i Bassols; es redueix, en conseqüència, el nombre de matèries d’Història:²² Llengua Llatina (Bassols / Lluís Nicolau d’Olwer); Llengua Grega (Lluís Segalà); Literatura Llatina (Bassols / Lluís Nicolau d’Olwer); Mètrica grega i romana (Vergés); Evolució dels gèneres literaris clàssics (?); Prehistòria (Serra Ràfols / Bosch Gimpera); i Sanscrit (Segalà), per les quals va abonar 48,75 pessetes en metàl·lic i 33,75 en paper de pagaments a l’Estat.²³ Al llarg del curs es va anar implicat cada cop més en la vida universitària, fet que el va dur a ser elegit representant dels estudiants a la Junta de Facultat de la Facultat de Filosofia i Lletres; hi va assistir per primer cop en la sessió del 10 de febrer del 1933, i després, amb regularitat a les següents, que tingueren lloc els dies 9 de març, 7 d’abril, 29 d’abril, 20 de maig i 1 de juny. A les sessions s’hi discutia especialment el procés d’organització dels futurs estudis, un cop s’aprovés la concessió de l’Autonomia a la Universitat de Barcelona. Hi va haver una discussió aferrissada a les Corts Generals a causa del rebuig que una bona part de les dretes estatals —i també de les esquerres més nacionalistes i jacobines— tenia envers el procés d’Autonomia. De fet, es tractava del desenvolupament de l’article 7è de l’Estatut d’Autonomia de Catalunya, en què amb l’ànim de resoldre definitivament la disputa per la catalanització de la Universitat de Barcelona es van preveure dues opcions. La Generalitat quedava capacitada per crear una Universitat Catalana pròpia, i es recollien així les velles aspiracions que la Lliga Regionalista havia flamejat com a senyera en contra de la Universitat sorgida de la restauració alfonsina, contra la qual es van constituir els Estudis Universitaris Catalans, aixoplugats sota el paraigua de l’Institut d’Estudis Catalans; o bé, i d’acord amb el govern de la República, podia concedir un regim d’autonomia a la Universitat de Barcelona perquè aquesta es reorganitzés des de dintre. Francesc Macià fou aconsellat per Ventura Gassol que, alhora, va escoltar els suggeriments de Bosch Gimpera, partidari de la reforma i no

²² AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1932–1933, 6/10/1932.

²³ AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Drets administratius de matriculació, 6/10/1932; Espriu Castelló, Salvador: Cinc papers de Pagament a l’Estat 6/10/1932.

← Expedient acadèmic de Salvador Espriu a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, refet l’any 1935. Arxiu UB.

de la ruptura. Aquest considerava que es podria reorganitzar la Universitat tot superant les reticències d'alguns catedràtics, marcats per Josep Puig i Cadafalch com «el clero castrense del ejército de ocupación». Finalment Macià va pactar l'opció reformista amb el president del consell de ministres, Manuel Azaña, i l'autonomia fou acordada l'1 de juny del 1933.

Ambdós governs acordaren la constitució d'un Patronat del qual van nomenar els membres de manera paritària; l'organisme es constituí el 18 de juliol de 1933 sota la presidència de Pompeu Fabra, i n'era secretari Joaquim Balcells. En principi, la tasca del Patronat havia de consistir en la redacció de l'Estatut universitari, tasca que es realitzà en el termini d'un mes, ja que va ser aprovat definitivament el 7 de setembre, després de diverses modificacions introduïdes pel govern de la República. A l'Estatut universitari el Patronat era un organisme consultiu i deixava l'exercici de la gestió universitària al rector i al claustre. Però la realitat no va ser així, i el Patronat s'atribuí la major part de les competències efectives sobre la Universitat, incloses en un redactat en el qual no participaren els membres de la comunitat universitària: professors, alumnes i personal d'administració i serveis. Això va provocar un seguit de protestes que constituïren el gresol dels futurs problemes de la Universitat.

Per les raons indicades, els representants dels alumnes no participaren en els treballs de redacció del nou Estatut. De fet, si s'hagués donat el cas, Espriu tampoc no hi podria haver participat. Després d'acreditar la seva assistència a les matèries de Prehistòria, Literatura Llatina, Evolució dels gèneres literaris clàssics, Llengua Grega i Llengua Llatina, però no a Sànscrit i Mètrica grega i romana,²⁴ s'havia embarcat en un increïble viatge iniciàtic.

Després d'un seguit de dubtes sobre la conveniència d'afegir-se al projecte, la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona va aprovar el 20 de maig la participació d'un reduït nombre dels seus professors i alumnes en el Creuer Universitari per la Mediterrània del 1933:

para tomar parte en este periplo las diferentes secciones de la Facultad proponen a los siguientes alumnos: el Sr. Espriu por la sección de Clásicas, la Srta. Muntañola por la de Historia Antigua; la Srta. Ortiz Repiso por la de Historia Media; la Srta. Solá por la de Historia del plan antiguo; al Sr. Rosselló por la de Literaturas modernas. Al Sr. García Díez como representante del segundo grupo de estudios comunes; no se propone a nadie en representación del pri-

²⁴ AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Certificació d'assistència a les matèries, 30/06/1933.

Creuer per la Mediterrània de 1933. Reunió amb jueus sefardites a Salònica. Salvador Espriu, al centre amb boina i camisa blanca, darrera Bartomeu Rosselló-Pòrcel (amb ulleres). Foto: CDESE, Arenys de Mar.

mer grupo de los mismos estudios, y a la Srta. Rahola en nombre del curso preparatorio. Se aprueba la proposición. Se nombra una comisión formada por los doctores Torre, Xirau y Valbuena y los Sres. Espriu y Gomá en nombre de los estudiantes que han de cubrir las demás plazas y se acuerda que la propuesta de la Comisión quede desde ahora aprobada por la Facultad. En el grupo de profesores se han inscrito el Dr. Xirau, las Srtas. M. Comas y J. Comas, y los Sres. Vicens, Díaz Plaja y Casanovas. El Sr. Decano propone que se establezca otro plazo muy breve para nuevas solicitudes; que puedan entrar en las vacantes del grupo de profesores personas que estén en íntima relación con la Facultad; y que la Comisión que se acaba de nombrar resuelva con plenos poderes todo lo que se refiera a las vacantes actuales y a las que resulten. Se acepta la proposición del Sr. Decano en la advertencia de que las resoluciones que se adopten deben serlo en un plazo máximo de dos días. En relación con el aspecto económico del viaje, el Sr. Decano notifica que gracias a las gestiones del Sr. Xirau el Ayuntamiento y la Generalidad subvencionan el periplo con tres mil pesetas el primero y con mil pesetas la segunda. La Facultad agradece vivamente estas gestiones y nombra una comisión formada por el Sr. Decano, el Secretario y el Dr. Torre, y por el Sr. Espriu en representación de los alumnos, dándole plenos poderes para que resuelva todo lo relacionado con la cuestión económica.²⁵

25 *Actas de la Junta de Facultad de Filosofía y Letras*, AHUB 41/6/3/28, p. 276–277.

Creuer per la Mediterrània de 1933. Salvador Espriu i Amàlia Tineo a la coberta del vaixell *Ciudad de Cádiz*. Foto: CDESE, Arenys de Mar.

Promogut per la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Madrid i el Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, el creuer, aprovat pel MIPBA el 4 d'abril del 1933, representava el primer intent d'ampliació d'estudis per als alumnes de les universitats espanyoles, a partir d'una idea de Manuel García Morente, que va tenir el suport del ministre Fernando de los Ríos. La idea formava part d'un projecte més general, en què també figuraven propostes com la de la Universidad de Verano de Santander.²⁶

Esriu qualificà el viatge com «un creuer de dòcils escolars i professors selectes per la Mediterrània»,²⁷ però el cert és que, per als joves estudiants, la possibilitat de conèixer al llarg d'un període de 45 dies Tunis, Egipte, Terra Santa, Creta, Rodes, Esmirna, Istanbul, Salònica, Atenes i les principals ciutats de la Grècia clàssica, Sicília, Nàpols, Pompeia i Mallorca, constituïa clarament, com així va romandre en el record d'aquells que varen tenir la sort de participar-hi, el somni d'una generació, la possibilitat de conèixer un món tot just entrevist en els llibres de text, i en un moment anterior

²⁶ Cf. Francisco GRACIA ALONSO; Josep Maria FULLOLA I PERICOT, *El sueño de una generación. El crucero universitario por el Mediterráneo de 1933*, Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2006.

²⁷ Rosa María DELOR, «1933, un creuer per la Mediterrània», *Serra d'Or*, núm. 367 (juliol-agost 1990), p. 31-34.

Creuer per la Mediterrània de 1933. El grup d'amics catalans al pou del pati de l'església del Sant Sepulcre a Jerusalem. Foto: CDESE, Arenys de Mar.

a la segona Guerra Mundial, fet aquest important perquè el conflicte bèl·lic faria desaparèixer o trasbalsar per sempre bona part del que pogueren veure. A la fi el grup de professors i estudiants de Barcelona quedà format per Àngel de Apraiz, Jaume Vicens Vives, Roser Rahola, Concepción Taboada, Maria Rosario Hausmann, Amàlia Tineo Gil, Dolores Solà Creus, Mercè Muntañola Garriga, Joan Capdevila Elías, Francisco Farré Codina, Guillermo Díaz Plaja, María Ortíz Repiso Eulate, Bartomeu Rosselló Pòrcel, Blanca González de Escandón y Ruiz de Angulo, Francisco Adell Ferré, María Celma Villares, José García López i Joan Maluquer de Motes. Lluís Pericot, que acabava d'incorporar-se a la Universitat Autònoma procedent de la seva càtedra de València, també va participar en el viatge, ja com a professor de la nostra primera institució acadèmica.

Ja des de la sortida, Espriu mantingué una estreta relació amb el seu grup més íntim d'amics, format per Rosselló-Pòrcel, Blanca Fernández Escandón, Mercè Muntañola, Amàlia Tineo i Dolores Solà, amb els quals va compartir taula i llargues estones de tertúlia a la coberta del *Ciudad de Cádiz*, el seu hotel flotant durant el viatge.²⁸ Espriu, apassionat per la His-

²⁸ Comunicació personal. Entrevista a Amàlia Tineo i Dolores Solà feta a Barcelona el 16/12/2004.

Creuer per la Mediterrània de 1933. Un grup de viatgers catalans format, entre d'altres, per Jaume Vicens Vives, Roser Rahola, Joan Maluquer de Motes, Rosario Haussman, Salvador Espriu, Guillem Diaz-Plaja, Mercè Montañola i Amàlia Tineo. Foto: CDESE, Arenys de Mar.

tòria Antiga i l'Arqueologia, es converteix en el guia del grup de catalans, especialment a les sales del Museu d'El Caire, on disserta llargament davant dels materials de la tomba de Tutankhamon, i a les piràmides de Gizeh. La seva estada li serveix d'inspiració com a mínim per a dos poemes: *Delta del Nil*, on descriu la vida camperola i la rígida divisió de classes socials en el món rural, aprofitant el parallelisme amb l'Antic Egipte: «I els qui seuen en el silenci i són ells el silenci, / els qui per sempre tenen el fuet i el bastó, / fan moure lentament la boca de la veritat, / en el record etern de la ploma de Maât»; i *Barca osiriaca*, una reflexió sobre el trànsit entre la vida i la mort: «Barquer de l'etern viatge, / deixa'm amb tu reposar».²⁹

A Palestina tot va ser diferent, especialment en seguir les passes de Jesús al llarg del camí que va dur els expedicionaris fins a Jericó, on es mostrà corprès per una sobtada i profunda emoció que el deixà sense paraules i estorà els seus amics, acostumats a sentir-lo parlar amb agilitat i riquesa d'expressió.³⁰ I també a Jerusalem, que evocava el record dels escenaris de la passió i el seu significat per als creients, idees que va recollir a *Cel de Jeru-*

²⁹ Les citacions procedeixen de l'edició de *Les cançons d'Ariadna* dins Salvador ESPRIU, *Obres completes/1. Poesia, 1*, Barcelona, Edicions 62, 1988.

³⁰ Comunicació personal. Entrevista a José García Díez feta a Barcelona el 14/02/2005.

salem: «Heu vist ja les muntanyes / resplendents? De silencis / i fred llunyà d'estrelles, / Déu va fer-nos la nostra / ciutat».³¹ Els amics fruïran també a Istanbul, especialment amb la visita a la Basílica de Justinià, que aconseguí sorprendre'ls pel seu aspecte miserable abans de baixar per la gran escalinata i trobar-se al davant del bosc de columnes que suporten la gran volta; a Santa Sofia i als grans palaus otomans, però també en una pausa a la plaça de la Universitat, on Amàlia Tineo, Dolors Solà i Mercè Muntañola van xalar amb el seguit d'acudits que Rosselló Pòrcel i Espriu van ser capaçs d'encadenar, tot gaudint d'una excel·lent xocolata turca.³²

Però, sens dubte, Atenes va ser la culminació del viatge per als poetes. El 17 de juliol, darrer dia d'estada a la capital grega, el grupet de catalans pujà per darrera vegada a l'Acropolis per extasiar-se, gairebé en solitud, amb els relleus del Partenon i la serenor dels murs de l'Erecteion i les formes sublimes de les Cariàtides. Allà, a punt de la posta de sol, van fer una inoblidable lectura del *Comiat* de Miquel Costa i Llobera: «Després...el temple aquell perdí de vista, i ja mai més he somniat muntar-hi, però a voltes, encara, per ma ruta girant-me, el veig enfora».³³ Fou un homenatge a la cultura clàssica que varen repetir l'endemà al teatre d'Epidaure, recitant els versos de les tragèdies mentre comprovaven l'acústica de la construcció.³⁴ Delfos colpí també el poeta, i el va deixar per segon cop al llarg del viatge sense paraules, ja que només pogué definir el lloc com a dramàtic per la impressió que produïa.³⁵

El viatge serví també per aprofundir algunes de les relacions afectives del jove Espriu. Alguns relats, esdevinguts gairebé llegendes, expliquen com al llarg dels primers dies de navegació una de les estudiantes li va declarar el seu amor i el va amenaçar de llançar-se per la borda si no la corresponia, cosa que no va fer tot i les carbasses rebudes del poeta.³⁶ Però, en

31 Salvador ESPRIU, *Cementiri de Sinera. Les hores. Mrs. Death*, edició crítica i anotada amb estudi introductor i cura de Joan Ramon Veny-Mesquida, Barcelona, CDESE / Edicions 62 («Obres Completes – Edició Crítica» 10), p. 175.

32 Comunicació personal. Entrevista a Amàlia Tineo i Dolors Solà feta a Barcelona el 16/12/2004.

33 Miquel COSTA I LLOBERA, *Horacianes i altres poemes*, Barcelona, Edicions 62, 1982, p. 49.

34 Comunicació personal. Entrevista a Amàlia Tineo i Dolors Solà feta a Barcelona el 16/12/2004.

35 Comunicació personal. Entrevista a José García Díez feta a Barcelona el 14/02/2005.

36 Rosa Maria DELOR I MUNS, *Salvador Espriu, els anys d'aprenentatge (1929–1943)*, Barcelona, Edicions 62, 1993, p. 25.

Creuer per la Mediterrània de 1933. Bartomeu Rosselló-Pòrcel amb dues amigues a la coberta del *Ciudad de Cádiz*. Foto: CDESE, Arenys de Mar.

canvi, la seva amistat amb Amàlia Tineo i Dolors Solà, a les quals anomenava «les meves cariàtides» després de la visita a l'Acropolis, va esdevenir encara més forta. Va conservar aquesta amistat fins a la seva mort, i la va anar aprofundint cada setmana durant tota la seva vida: invariablement es reunien amb d'altres amics cada dimecres en una animada tertúlia a casa d'Amàlia Tineo, reunions en què sobresortia l'esperit alegre d'Espriu i la seva capacitat per fer bromes, una actitud davant la vida molt diferent de la que mostrava el posat seriós i de vegades esquerp que mantenia en públic.

El record del creuer superà fins i tot les penúries de la Guerra Civil, i el 15 de juny del 1943 es reuniren al restaurant *Navarra* de Barcelona per celebrar el desè aniversari del viatge, a més d'Espriu, Lluís Pericot, Guillermo Díaz Plaja, Dolors Solà, Roser Rahola, Blanca González de Escandón, Francisco Farré Codina, María Ortiz Repiso, Mercè Muntañola, Amalia Tineo, Jaume Vicens Vives, Rosario Haussman, María Comas, Concepción Taboada, i María Celma Villares.³⁷ Per a l'obra d'Espriu, el viatge no es

³⁷ BC. Llegat Lluís Pericot: *Restaurante Navarra. Comida en recuerdo del primer crucero universitario por el Mediterráneo 15 de junio 1933, 15 junio 1943*. Caja 13 s/t.

traduí en l'escriptura d'una obra específica, ni tan sols va prendre notes per participar en el concurs establert per García Morente destinat a premiar el millor diari de viatge fet pels estudiants, però sí que influí en algunes de les seves obres posteriors, com *Ariadna al laberint grotesc* i *Miratge a Citera*. Rosa Delor ha assenyalat algunes reminiscències del viatge en un seguit de poemes escrits anys després, com *Temple*, *Delta del Nil* i *Barca osiriaca* de *Les cançons d'Ariadna*, i *Homes de Meir* de *Mrs. Death*.³⁸

A la tornada del viatge Espriu continuà participant en la vida universitària com a representant a la Junta de Facultat, i va ser present a les sessions dels dies 10 de novembre, i 1 i 15 de desembre del 1933. En aquesta darrera, i a proposta del seu amic Bartomeu Rosselló, va ser escollit representant dels estudiants de la Facultat a la Junta Universitària,³⁹ ja que pel seu prestigi, tant l'acadèmic com el derivat també dels seus primers èxits literaris, havia estat elegit president de l'Associació Professional d'Estudiants de la Facultat de Filosofia i Lletres. Aquest organisme, previst com a decisiu a la proposta elaborada pel Segon Congrés Universitari Català el 1918–1919, tenia ara, amb el domini del Patronat, unes funcions menors, però no per això menys significatives. Després de l'elecció de Pere Bosch Gimpera com a rector el 13 de desembre del 1933, en substitució de Jaume Serra Hünter, que dimití per les seves desavinences amb el Patronat, la Junta Universitària va quedar constituïda per Bosch com a president i el seu deixeble Alberto del Castillo Yurrita com a secretari, i integrada pels professors Joaquim Xirau, Alberto del Castillo, Jordi Rubió, Joaquim Balcells i Salvador Espriu com a representants de la Facultat de Filosofia i Lletres; José Mur, Francisco Pardillo Vaquer, Ramón Jardí, Joaquim Ferrer Carbó i Ernest Coromines com a representants de la Facultat de Ciències; Josep M. Boix Raspall, Luis García de Valdeavellano, Josep Maria Giralt, Antonio M. Simarro i Salvador Sorjús per la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques i Socials; Jesús María Bellido, Pere Nubiola, Emili Mira, Jacinto Muñiz Arbet i Josep Maria Bassons de la Facultat de Medicina; i els professors José Deulofeu, Francisco J. Palomas, Pius Font i Quer i Salvador Tayá, i l'alumne Dever Pesqueria, representants de la Facultat de Farmàcia. En la primera reunió del 19 de desembre s'acordà constituir dues ponències, integrades cadascuna per un catedràtic de cada Facultat, amb l'objectiu d'estudiar el pressupost universitari i elaborar la redacció del reglament interior de la Universitat.

38 Cf. Rosa Maria DELOR, «1933, un creuer per la Mediterrània», *op. cit.*

39 AUB. Llibre d'Actes de la Facultat de Filosofia i Lletres, 1933–1948, p. 11.

Esprui tenia pendent el servei militar, que va fer com a soldat de quota a Barcelona el segon semestre del 1934, destinat a l'Auditoria de Guerra del Regiment d'Infanteria Badajoz, a la caserna d'El Bruc a la ciutat de Barcelona. Per això va haver de fer un esforç el curs 1933-1934 i matricular-se de la major part de les assignatures que li quedaven per acabar la llicenciatura: Etnografia (Pericot), Pràctiques de Prehistòria (Pericot i Castillo), Prehistòria de la Península Ibèrica (Bosch Gimpera i Pericot), Història Antiga d'Espanya (Pericot i Bosch Gimpera), Arqueologia oriental (Amorós), Arqueologia Clàssica (Amorós), Llengua Llatina (Balcells), Llengua Grega (Carles Riba), Literatura Llatina (Balcells), Literatura Grega (Banqué), Llengua Llatina Medieval (Nicolau d'Olwer), Mètrica grega i romana (Vergés), Epigrafia (Adela Trepas), Paleografia (Pere Bohigas) i Filologia romànica (Joan Corominas), tot i que en el seu expedient només hi figuren com a assignatures amb certificat d'assistència: Etnografia, Pràctiques de Prehistòria, Llengua Llatina, Llengua Grega, Literatura Llatina, Literatura Grega, Llengua Llatina Medieval i Literatura Llatina Medieval. Participarà també a les juntes de Facultat del 8 de febrer, 17 d'abril i 12 de juny, sempre acompanyat d'Amàlia Tineo i Bartomeu Rosselló. No torna a aparèixer més a les relacions d'estudiants presents a partir del mes de juny del 1934, per dues raons; en primer lloc, perquè el compliment dels deures del servei militar li restà temps per dedicar-lo a les tasques de representació d'estudiants i, en segon lloc, per la suspensió del Patronat i de l'Estatut. Bosch Gimpera, Pompeu Fabra, Antoni Trias i Josep Xirau van ser empresonats a conseqüència de la participació del rector i dels membres del Patronat —petita però real— en la proclamació de Companys el 6 d'octubre, i de les maniobres posteriors dels contraris al Patronat, tant a la Universitat com al govern de la República, per aturar un procés de reformes que cada cop sumava més detractors per la manera d'entendre la gestió universitària del Patronat. Esprui considerarà l'intent del President de la Generalitat com «un disbarat vergonyós. Una pura vergonya i una imperdonable estupidesa»,⁴⁰ tot i les seves idees polítiques de caire nacionalista moderat, situades a mig camí entre els postulats d'Esquerra Republicana de Catalunya i Acció Catalana Republicana. Suspès el Patronat, els representants dels estudiants deixaren d'assistir a les reunions de les juntes de facultat com a protesta, ja que aquest col·lectiu era probablement el més compromès, com a unitat, amb el procés de reformes endegat. A les

40 Cf. Rosa Maria DELOR I MUNS, *Salvador Esprui...*, *op.cit.*, p. 29-30.

noves juntes de facultat que tingueren lloc l'any 1935, sota el mandat del rector interí José Mur Ainsa i el control dels comissaris successius, no hi participà cap estudiant. Ben al contrari, els estudiants organitzaren actes de suport al rector destituït i als membres del Patronat un cop aquests van ser alliberats el desembre del 1934, després de gairebé dos mesos de detenció al vaixell *Ciudad de Cádiz*, irònicament el mateix del creuer del 1933. Només van tornar-hi un cop restablerta la legalitat, després de les eleccions del mes de febrer del 1936, que suposaren el triomf del Front Popular i la reposició en els seus càrrecs del Patronat i del rector Bosch Gimpera. La primera sessió va ser el 27 de febrer de 1936, però ja sense la presència d'Espriu, que no va tornar a tenir cap responsabilitat representativa en el seu darrer any com a estudiant.

La resposta d'Espriu a l'empresonament del seu mestre Bosch Gimpera és lògica si tenim en compte la seva opinió personal del rector i mestre, de qui conservava una immillorable opinió científica, acadèmica i personal molts anys després: «Yo creo que dentro de su especialización es una figura absolutamente señera, importantísima, porque introdujo en España los estudios de Prehistoria y además creó una Escuela de Prehistoria que llevaba su sello, su digitación personal, de una manera muy vigorosa. Era un hombre de una tremenda humanidad y de una tremenda personalidad, e incluso desde un punto de vista físico, era un hombre muy agradable y muy simpático».⁴¹ Aquesta admiració queda reflectida en la carta que va enviar a Lluís Pericot el 19 d'octubre de 1974 en assabentar-se de la mort del mestre:

ahir vaig saber (la meva salut és tan precària que el meu aïllament és gairebé total) que el Dr. Bosch-Gimpera havia mort. Pel meu sentiment judico el seu, que sens dubte ha de ser molt gran i molt profund. Sembla que aquesta pèrdua sigui impossible, perquè el nostre Mestre, serè i jove i lúcida tothora, fins a uns extrems incomparables, era la mateixa imatge de l'activitat i de la vitalitat. Hi ha homes —i ell era un d'aquests, poquíssims— que no s'haurien de morir mai. És clar que perduraran la seva immensa obra i el seu exemple, i que des de cap punt de vista no es pot pas dir que la seva hagi estat una vida malaguanyada. Però, sense ell, el nostre món, ja tan empobrit, ha quedat encara força més buit i més trist. Que el Dr. Bosch descansi en pau.⁴²

41 Declaracions de Salvador Espriu l'any 1976 al programa *A fondo* de TVE dirigit per Joaquín Soler Serrano.

42 Carta de Salvador Espriu a Lluís Pericot de 19 d'octubre de 1974. Arxiu de la família Fullola-Pericot.

Espriu topa especialment amb Carles Riba, de qui no suporta el tipus d'escriptura, la qual qualifica com una redacció de laboratori sense ànima. Després d'escriure d'una tirada *Miratge a Citeera* el novembre, que va ser publicada l'any següent, s'embarcà en la redacció, durant el curs 1934-1935, d'una de les seves obres més importants, *Ariadna al laberint grotesc*, un recull de 28 contes curts que llegia als seus amics a la Universitat i que li serví per expressar, d'una manera molt poc dissimulada, les seves opinions sobre els estudis, els professors i fins i tot els seus companys. Com identificà Rosa Maria Delor, va ser precisament Riba el que va rebre la major part de les crítiques en el conte *Teoria de Crisant*, ja que convertí el nom del personatge CRISant BAptista MESTREs en un anagrama poc dissimulat de Carles Riba, Mestre. El conte explica que aquest, després d'arruïnar-se, troba la fórmula idònia per refer la seva economia destrossada: crear un consultori psicològic on es recomana als pacients creure's els millors; l'èxit és tan gran que no tan sols resol les pors de la seva dona Laudelina (Clementina Arderiu) per la manca de diners, sinó que obté un gran nombre de reconeixements, fins i tot una plaça de professor a la Universitat per impartir Grafologia Caracterològica, des de la qual reuneix al seu voltant un bon grapat de deixebles: Amaranta, Pupú Alosa, Ludovicus Baronet, Maria Victòria Prou i Mimí Pitosporos, amb qui creua afalacs constants a major glòria de mestre i deixebles; amb una excepció, Melània (Amàlia Tineo), seguidora amb Rosselló-Pòrcel de Riba, tot i que Espriu deixa entreveure que la relació amb la primera acaba malament a causa de la seva forta personalitat:

Ah, sí, una tal Melània va assistir durant tres anys seguits a la meva càtedra. Ni una paraula més, us ho prego, duquessa. Melània era insuportable. No va acceptar mai la meva teoria, la bescantava, pensava pel seu compte, i aquestes independències no em plauen. Melània no pertanyia, per dir-ho així, a la categoria dels millors.⁴³

Mentre complia el servei militar, el 15 d'octubre de 1934 va fer la prova de llengües modernes, en què va traduir un text d'història d'Anglaterra davant un tribunal format per Joaquim Xirau, Antoni Rubió, Antonio de la Torre i Joan Mascaró; va aprovar l'examen sense dificultats, com també ho feren el mateix dia Rosselló-Pòrcel, José García López, Juan Clerch,

⁴³ Salvador ESPRIU, *Teoria de Crisant*, dins *Ariadna al laberint grotesc*, Barcelona, Edicions 62, 2005, p. 97-98.

Concepción Pérez i Guido Petricione. Demanà tot seguit el reingrés a la Universitat Autònoma de Barcelona, el 26 d'octubre de 1934,⁴⁴ per completar els estudis a la Secció d'Història Antiga; la Facultat de Filosofia i Lletres i Pedagogia va determinar que s'havia d'inscriure a les assignatures d'Història Antiga d'Espanya i Numismàtica de l'Edat Antiga, i als seminaris d'Història Antiga i Prehistòria, que figuren en el seu expedient, però com a assignatures de Prehistòria i Història Antiga,⁴⁵ fet que ens mostra una nova imprecisió en la documentació. En darrer terme, el curs 1935–1936 s'inscriu en dos seminaris: Revisió de materials del Bronze i Fonts per a la Història Antiga de la península Ibèrica, impartits al Museu d'Arqueologia de Barcelona per Bosch i Pericot. Un cop finalitzats, i amb els certificats d'assistència a totes les assignatures de la llicenciatura «compta amb l'escolaritat de tres anys [...] ha aprovat els Estudis comuns en el curs de 1931–1932 (juny) [...] i segons les normes aprovades per aquesta Facultat, es proposa practicar la prova final de conjunt (Llicenciatura en Historia Antiga)». Demanà el 25 de maig de 1936 la realització de la segona prova de conjunt de les matèries de tercer i quart curs que, de fet, constituïa el veritable examen de llicenciatura.⁴⁶ Contestà per escrit entre el dissabte 30 de maig i el dijous 4 de juny diversos temes. El dia 30 de maig va optar per la pregunta «Problemes etnològics de la Península Ibèrica en el període Eneolític» i va descartar les de «La Primera Edat del Ferro a la Península Ibèrica» i «Cronologia de l'Edat del Bronze». El dimarts dia 2 de juny va escollir «La gènesi dels Imperis del Pròxim Orient» i va desestimar les de «La civilització sumèrica» i «Les relacions internacionals en temps de l'Imperi Nou». El dimecres 3 de juny va decidir parlar sobre el tema «Grecs i cartaginesos a Sicília» i va deixar «Evolució política comparada d'Atenes i Roma» i «Sertori». I finalment, el dijous 4 de juny es va decantar pel tema «Salomó i la decadència de l'Imperi hebreu» i va refusar els de «Relacions de Mesopotàmia amb l'Àsia Menor» i «Egipte i Creta».⁴⁷

Un cop certificat aquest extrem pel secretari de la Facultat, Espriu va llegir els quatre exercicis en l'acte públic del 23 de juny a la biblioteca del Museu d'Arqueologia, davant d'un tribunal format per Bosch Gimpera,

44 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Sol·licitud d'ingrés a la Universitat Autònoma; inclou estudis realitzats, 26/10/1934.

45 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Expedient acadèmic.

46 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Instància manuscrita en demanda de la prova final de la llicenciatura d'Història antiga, 26/05/1936.

47 Aquests quatre exàmens s'editen en el present anuari, a les p. 87–108.

Lluís Pericot, Alberto del Castillo, Carles Riba i Joaquim Balcells, i va obtenir la qualificació de *Summa cum laude*.⁴⁸ La seva íntima amiga Mercè Muntañola, mecanògrafa soferta dels seus textos, i com ell alumna de Bosch Gimpera, s'examinà i aprovà el mateix dia. De fet van coincidir com a únics alumnes del rector en el darrer període de la Universitat republicana, proximitat que els permeté algunes anècdotes divertides, com ara l'enfonsament d'una cadira pel pes del rector (pesava més de cent quilos) durant una classe, moment en què els dos amics el van haver de treure d'una situació compromesa, tal com Mercè Muntañola recorda a Rosa Delor molts anys després.⁴⁹ Amb tot, una història tan divertida no podia quedar permanentment en l'oblit, i Espriu la recull en el seu llibre *Primera història d'Esther*, quan referint-se als historiadors escriu: «Tots patim. Les cadires / són coixes, i se'ns claven / els llistons a l'esquena».⁵⁰

Va sol·licitar també la prova de conjunt per a l'especialitat de Llengües Clàssiques, que es va posposar al setembre i que ja no va poder fer a causa de l'esclat de la guerra; ja no va voler reprendre-la amb posterioritat, tal com van fer alguns dels seus companys, Maria Bernet i Joan Maluquer de Motes, per exemple, que van fer la prova de conjunt d'Història l'any 1937, tot i que la van haver de repetir un cop finalitzat el conflicte perquè l'havien feta en català. En aquest punt la vocació del jove poeta era molt clara: volia obrir-se camí en el camp de la Història Antiga, i per això va demanar i guanyar la beca Conde de Cartagena, convocada per la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, per ampliar estudis a l'estranger en el camp de l'Egiptologia. Aquesta dada, tot i haver estat publicada diverses vegades, dista molt d'estar comprovada, ja que la *Gaceta de Madrid*, al llarg dels anys 1935 i 1936, no publicà cap convocatòria de beques amb el patrocini del Conde de Cartagena i adreçades a historiadors o llicenciats en lletres; i als arxius de l'Academia de Bellas Artes de San Fernando, a Madrid, no hi consta cap menció a Salvador Espriu entre la documentació referida.⁵¹ De fet, el propi Espriu va aclarir aquest punt en l'esmentada entre-

48 AUB. CAT-AUB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Autorització i valoració de la segona prova, 23/06/1936.

49 Cf. Rosa Maria DELOR I MUNS, *Salvador Espriu...*, op. cit., p. 26.

50 Op. cit., p. 36.

51 *Gaceta de Madrid*, 99 de 08/04/1936, convocatòria per a escultors i arquitectes; *Gaceta de Madrid*, 345 de 11/12/1935, convocatòria per a pintors i músics; *Gaceta de Madrid*, 136 de 16/05/1935, convocatòria per a arquitectes i escultors; *Gaceta de Madrid*, 320 de 16/11/1934, convocatòria per a pintors, arquitectes i músics; *Gaceta de Madrid*, 116 de 24/04/1934, convocatòria per a artistes i escultors.

Examen de conjunt de la secció d'Història de la Llicenciatura de Filosofia i Lletres de Mercè Montañola i Salvador Espriu, realitzat el 23 de juny de 1936 a la biblioteca del Museu d'Arqueologia de Barcelona. El tribunal era format, d'esquerra a dreta, per Alberto del Castillo, Joaquim Balcells, Pere Bosch Gimpera, Lluís Pericot i Carles Riba. Entre els assistents, Josep de Calasañç Serra Ràfols i Josep Colominas. Assegut en una butaca mirant a la càmera, Salvador Espriu. Foto: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

vista amb Joaquín Soler Serrano de l'any 1976, on declarava: «Tenia que rebir-la, pero vino la Guerra Civil. Era una beca del conde de Cartagena, pero no llegaron a dár-mela porque la Guerra Civil lo estropeó».

L'esclat de la Guerra Civil i les conseqüències que tingué per a la família Espriu-Castelló van truncar aquesta vocació, que va ser substituïda per raons de supervivència econòmica, després de la mort del pare, per una feina grisa i monòtona a la notaria Gual. Malgrat tot va tenir una ocasió per demostrar els seus coneixements el 1943, quan el seu antic professor, Alberto del Castillo, li va encarregar la redacció de la primera part de l'obra de conjunt *Iniciación a la Historia Universal*, amb el títol *Tiempos Antiguos (Prehistoria, Oriente, Grecia)*.

Com ja s'ha explicat, la història del món clàssic va ser la passió d'Espriu al llarg de la seva etapa d'estudiant, una passió que estava convençut que es podria arribar a convertir en el seu mode de vida, i deslliurar-se així de la tradició familiar. Però, com a tots els cadells de la burgesia de Barcelona, se li exigí, durant els estudis, compaginar la formació desitjada amb una altra, considerada socialment i econòmicament més rendible, en el

cas dels estudiants de Filosofia i Lletres: la llicenciatura en Dret; així ho explica, referint-se a la seva pròpia experiència, en el conte *El meu amic Salom*, on el protagonista, nascut a Lavínia (Catalunya) i membre d'un grup a part dintre de Konilòsia (Espanya), un estudiós envoltat tot el dia de llibres, comença a fer-se sospitós a la seva família en relació amb el seu futur: «I què serà, el bon minyó? Advocat, com el pare. I em vaig graduar d'advocat. "Ara a exercir", va dir el meu pare. Però les lectures m'havien capgirat el cervell. "No, papà", li vaig respondre. "No m'agrada el dret, penso volar més alt».⁵²

Per tant, seguint aquesta idea, al mateix temps que formalitzava la seva matrícula al primer curs comú de Lletres, ho feia també de la matrícula de tres assignatures a la Facultat de Dret, i va emprar, per rebaixar-ne el cost, les bonificacions ofertes pel premi extraordinari obtingut al Batxillerat Universitari;⁵³ va haver d'abonar tan sols 18,75 pessetes pels drets de matrícula, 3,75 pessetes corresponents als d'examen i 15 pessetes als drets del Patronat, més 1 pesseta en concepte de visat de la seva carta d'identitat com a alumne oficial.⁵⁴ Al primer curs obtingué la qualificació d'excel·lent amb dret a matrícula d'honor a les tres assignatures cursades: Dret Romà, Filosofia del Dret i Història del Dret. Aquest fet va fer que tingués les bonificacions corresponents a la matrícula del segon curs, per al qual va abonar només les 15 pessetes de l'import del dret del Patronat el 2 d'octubre de 1931,⁵⁵ abans de matricular-se de les matèries de Dret Canònic, Dret Polític, i Dret Civil (conjunt) el dia 6,⁵⁶ a les quals afegí una assignatura més, Economia Política, a què es va matricular el mateix dia però al cost complet de 16,25 pessetes.⁵⁷

El rendiment acadèmic en el segon curs va ser inferior a l'anterior, ja que només aconseguí la nota d'excel·lent a Dret Polític, va superar Dret canònic i Economia Política amb notable, i Dret Civil amb un aprovat, tot

52 Salvador ESPRIU, *El meu amic Salom*, dins *Ariadna al laberint grotesc*, op. cit., p. 90.

53 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1930-1931, aplicació Matrícules d'Honor, 27/09/1930.

54 AUB. CAT-UB. 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Drets de la Carta d'Identitat Escolar, 27/09/1930; Carta d'Identitat Escolar, 4/12/1930.

55 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Drets administratius de matriculació curs 1931-1932, 2/10/1931.

56 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació 1931-1932, aplicació Matrícules d'Honor, 6/10/1931.

57 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Matriculació curs 1931-1932, 6/10/1931.

i ser superades totes les matèries a la convocatòria de juny. La comparació amb el resultats obtinguts en els seus estudis a Filosofia i Lletres deixa ben palès quins eren els seus interessos principals. Amb tot, es decidí a continuar la llicenciatura i, després de fer el pagament de la prematrícula per al curs 1932–1933 el 20 de maig, la confirmà per a quatre noves assignatures el 4 d'octubre, corresponents, en aquest cas, a Dret Civil (part general), Dret Administratiu, Dret Civil 1 (tractats especials) i Dret Penal, per les quals va abonar un total de 65 pessetes en concepte de taxes.⁵⁸ Però de totes les assignatures matriculades només es va examinar i en va superar dues: Dret Civil Espanyol, comú i foral, amb un excellent, i Dret Penal, amb aprovat, però cap més. De fet, és molt possible que la nova normativa d'assistència obligatòria a les classes, inclosa dins dels plans de renovació dirigits pel Rectorat, influís en la baixada del seu rendiment. Espriu va buscar una solució fora de la Universitat de Barcelona, i es va matricular com a alumne lliure a la Facultat de Dret de la Universidad de Santiago de Compostella el curs 1933–1934, per tal d'examinar-se de les matèries de Dret Administratiu, Dret Civil espanyol, comú i foral (2n curs), Dret Internacional Públic, Hisenda Pública, Dret Processal (1r curs) i Dret Mercantil, les quals va aconseguir superar, totes amb la nota d'aprovat, dues a la convocatòria de juny i les altres quatre a la de setembre.⁵⁹ Va obtenir-ne la certificació amb data 20 d'abril de 1935. De fet, ja havia demanat el seu reingrés a la Facultat de Dret de la Universitat Autònoma de Barcelona el 18 d'octubre del 1934, per tal de reprendre-hi els estudis de Dret un cop superades fora algunes de les assignatures més dures del programa.⁶⁰

Així doncs, va demanar mitjançant instància al degà de la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques i Socials la convalidació de les onze assignatures que ja tenia aprovades entre totes dues universitats, mitjançant una instància interposada per Tomás Lamarca. Li quedaven per completar la llicenciatura les matèries de Dret Processal Civil, Dret Processal Penal, Dret Internacional Públic, Dret Internacional Privat, Dret Mercantil, Dret Civil Català i Ciència i legislació financeres, matèries que cursà el curs 1934–1935. Va obtenir la Llicenciatura en Dret el juny del 1935, tot i no

58 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Drets administratius de matriculació, 4/10/1932.

59 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Certificació acadèmica d'estudis de Dret per la Universitat de Santiago, 20/04/1935.

60 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Sol·licitud d'ingrés a la Universitat Autònoma, 18/10/1934.

ser-li expedit el títol corresponent fins al 5 de juny del 1940,⁶¹ un cop abonada la quantitat de 28,75 pessetes. Curiosament va aconseguir llicenciar-se abans en Dret que en Filosofia i Lletres, que li interessava més però que era molt menys mecànica de preparar que els estudis per a advocat. Del seu desinterès n'és prova que no recollís el títol de Dret fins al 1943, quan ja feia tres anys que treballava com a advocat al despatx del notari Antoni Gual Ubach, al qual havia traspasat bona part dels clients del seu pare, mort l'abril del 1940, i amb qui mantingué una relació molt tibant, reflectida amb rancúnia a la seva obra, relació laboral que li permeté, però, complir les seves obligacions com a cap de família.

El camí de la postguerra per a Salvador Espriu el coneixem tots, i ja no és matèria d'aquest estudi, però les amistats de joventut i de l'etapa universitària perduraren fins al final de la seva vida, com ja hem indicat. La seva vida pública va anar desapareixent fins que va ser pràcticament inexistent, període que denominà com de *mort civil*. I l'allunyament de la Universitat fou palès durant dècades, malgrat que sempre rebé els joves alumnes amb prou empenta per trencar el fosc, el gris hivern franquista: podríem citar Ricard Salvat, Raimon i tants d'altres que ajudaren a difondre el críptic món espriuà, metàfora de la situació del país i de la llengua construïda sobre les bases adquirides en els sis anys passats a la Universitat de Barcelona.

La Universitat de Barcelona, sota el rectorat d'Antoni Maria Badia i Margarit, li va concedir el doctorat *honoris causa*. Espriu acceptà el guardó, però no va assistir a l'acte d'homenatge, previst dins l'acte d'inauguració oficial del curs 1980–1981 el 10 d'octubre del 1980. Recollí la distinció en un acte quasi privat celebrat el vespre anterior a la Sala de Juntes del Rectorat, sortejant així la pompa i la circumstància d'una celebració que rebé amb una certa reticència,⁶² sense la toga tradicional i recollint vestit de carrer els atributs del nomenament amb un gest de certa indiferència. El rector explicà als presents que l'acte seria «sobri, auster i privat» per desig del guardonat, que va ser acompanyat pel degà de la Facultat de Filologia, Gabriel Oliver, i per Antoni Comas i Pujol, que actuà com a padrí. És molt possible que Espriu se sentís utilitzat pel fet que les paraules d'Oliver no es referissin a ell com a intel·lectual sinó com a símbol:

61 AUB. CAT-UB 01 EA. Espriu Castelló, Salvador. Solicitud del Grau de Llicenciat en Dret, 05/06/1940.

62 Cf. «Espriu, doctor "honoris causa" por la Universidad. Hoy se celebrará un homenaje al poeta en el acto inaugural del curso académico», *La Vanguardia* (10-X-1980), p. 3-4.

hacia ya seis años la Universidad de Barcelona empezó a hacer una política de puertas abiertas en todos los sentidos. Aquella política incluía la intención de conceder el título de doctor *honoris causa* a personalidades que se lo merecieran por sus méritos y por haber luchado por nuestra lengua, nuestra cultura y nuestro país [...] Oliver recordó al respecto que hacía seis años, el rector era Fabià Estapé, quien precisamente inició los trámites para conceder el doctorado *honoris causa* a Salvador Espriu. El decano también dijo que Salvador Espriu podía estar contento que precisamente fuera Antoni Badia Margarit, quien como actual rector le entregase los atributos del doctorado, ya que el rector Badia, desde su especialidad filológica, también ha luchado por el país. Señaló que la Facultad había tenido dos motivos para avalar el doctorado para Salvador Espriu: sus altos méritos en la defensa de la cultura catalana; y por el hecho de tratarse no sólo de un catalán que escribe poesía, sino de un gran poeta que escribe en catalán.⁶³

Les paraules d'Espriu a l'acte varen ser molt simples, va fer esment del significat de la llegenda de la Universitat i també la seva vinculació amb el centre.

L'endemà, l'acte d'homenatge al Paraninfo constituí un acte d'afirmació catalanista,⁶⁴ ja que érem molts els que volíem ser-hi presents per celebrar un dels estudiants més preclars que tingué al segle xx. Badia, en la seva intervenció, titulada: «Salvador Espriu, ordenador de mots en extensió i en profunditat», digué que Espriu

representava per a mi aspectes essencials d'aquella Universitat Autònoma del Patronat, que els anys trenta era símbol d'un moment i d'un país que s'han anat adverant de somni, i si els representava era per la seva qualitat d'escriptor eminent, engatjat per un país, per uns comportaments cívics i ètics i per un model de societat que se'ns esmuny incessantment.⁶⁵

Tots els presents deploràrem l'absència d'Espriu, però ens fascinàrem amb un text, dedicat «A la magnànima Universitat de Barcelona, amb tot el meu agraïment pels innombrables beneficis que sempre d'ella he rebut», que, encara avui, trenta anys després, té uns tocs d'actualitat esfereïdors.

63 *Ibid.*

64 Cf. «La Universidad acoge a Espriu», *La Vanguardia* (11-X-1980), p. 23.

65 Antoni Maria BADIA I MARGARIT, «Salvador Espriu. Ordenador de mots en extensió i en profunditat», dins *Homenatge a Salvador Espriu amb motiu d'èsser-li conferit el grau de Doctor Honoris Causa*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1980, p. 33.

A la lletra d'acceptació que Espriu va remetre al rector hi indicava com a raons de la seva absència les seves «complexes circumstàncies personals», paraules en què Rosa Maria Delor ha identificat una reticència a acceptar el nomenament. També podem entendre com un més dels paranys lingüístics, tan del gust del poeta, les seves reiterades asseveracions al rector en referència a la «magnànima universitat» que dirigia.⁶⁶ Hi declarava que no creia merèixer la distinció, però ens sembla que va aprofitar el discurs per saldar alguns comptes pendents amb l'estament universitari.

En primer lloc, recorda el sistema de poder vertical existent a la Universitat, així com el reconeixement implícit de la relació entre jerarquia i saber, és a dir, que eren els més intel·ligents aquells que tenien un grau acadèmic superior, una idea que, sens dubte, molts professors es van encarregar de recordar-li al llarg dels anys d'aprenentatge:

consentiu, senyor rector, a acollir amb benevolència la molt inhàbil expressió de la meua gratitud i a fer-la arribar, segons un adequat i, per tant, digne ordre jeràrquic, a totes les senyores i a tots els senyors que assisteixin a aquest solemne acte, a tots els qui integren la Universitat de Barcelona.⁶⁷

Destilla també fines ironies envers el valor acadèmic dels professors:

cal elegir el professor —i, en conjunt, el professorat— pel seu talent sintetitzador i per aquells seus dots humans de comunicant i transmissor de coneixements i de cultura. I doncs, més enllà de la seva parcel·la pròpia, de mestre,⁶⁸

contra els quals carrega sense embuts en un altre punt:

La Universitat és, o ha de ser, tant la casa dels professors —millor si són, a més, mestres, però aquests passen molt alts— com la dels estudiants, dels deixebles —si han trobat un veritable mestre: més la dels darrers que la dels primers, infinitament més—⁶⁹

perquè recordava sens dubte el tipus de formació més comuna al llarg de la seva etapa universitària, i també el divisme d'alguns catedràtics a què ja hem fet referència: «és evident que els mestres mai no han d'estar al servei

66 Cf. Rosa Maria DELOR I MUNS, *Salvador Espriu...*, op. cit., p. 29–30.

67 Salvador ESPRIU (1980), «Lletra de Salvador Espriu al rector de la Universitat», dins *Homenatge a Salvador Espriu amb motiu d'èsser-li conferit el grau de Doctor Honoris Causa*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1980, p. 130.

68 *Ibid.*, p. 131.

69 *Ibid.*, p. 132.

d'ells mateixos, sinó al dels deixebles», una idea que referma introduint la figura de Sòcrates per fer una referència prou clara al nou sistema d'aprenentatge que el Patronat —i especialment Bosch Gimpera— varen intentar posar en marxa:

l'excels atenenc, suprem mestre d'humanitat, s'afanyava a despertar en cada un dels seus deixebles —fins en el brillant Alcibiades, un esgarriós opac moral— la consciència d'ells mateixos. No el descobrim sol en aquesta labor. Eternament i històricament era —ell, enemic de soca-rel, per superació, dels sofistes— un representant dels sofistes, aquells estranys homes que es varen atribuir la missió i la feina d'explicar, de transmetre una cultura humana gràcies a la qual els deixebles se sentien constrets a prendre consciència d'ells mateixos.⁷⁰

El text és també un recordatori personal de les seves frustrades aspiracions personals de dedicar-se al món de la prehistòria i l'arqueologia, i hi defineix el concepte *cultures* com a elements vius enfront de *civilitzacions* com a sistemes morts, tal com ho feia el seu mestre Bosch Gimpera, al qual tal vegada volia fer esment quan parla d'Oswald Spengler com un «germànic apassionat»; fins i tot explica el procés d'obtenció dels primers estris per a l'autodefensa, o demostra els seus coneixements sobre el procés d'hominització citant els jaciments de Taung, Makapan, Olduwai i Cro-Magnon, en un text dedicat essencialment a glossar la importància de la cultura per a l'ésser humà.

Si aquest honor no deixava de ser dolorós per a Espriu pel fet de recordar-li la seva truncada carrera professional, li complagué molt més el nomenament com a membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, on llegí el discurs de recepció el 6 de desembre del 1984, centrat aquest en el record del seu amic Bartomeu Rosselló-Pòrcel; un estudi, però, molt clàssic, en què no entra en els problemes relatius al seu distanciament i a la mort del poeta mallorquí, de qui recorda els moments de companyonia al pati de la Universitat i també la convivència al «cèlebre creuer de dòcils escolars i professors selectes per la Mediterrània».⁷¹ En la seva resposta al discurs, Joan Bastardas li fa un retret en indicar que el poeta no parla gaire de la seva vida personal, i especialment del temps de

⁷⁰ *Ibid.*, p. 133.

⁷¹ Salvador ESPRIU I CASTELLÓ, *Alguns records sobre B. Rosselló-Pòrcel*, op. cit., p. 8.

la seva joventut universitària, com si aquesta conservés encara una ferida massa dolorosa:

no és cap cosa sorprenent pel qui en sap la trajectòria universitària i coneix els projectes que s'estrucaren quan foren trencats els camins del mar [...] Heus ací un tema sobre el qual no em vull allargar: no fou possible que les generacions més joves gaudissin del seu mestratge a les aules.⁷²

Tant Bastardas, amic personal d'Espriu, com Antoni Comas i Pujol coneixien molt probablement la frustració més íntima del poeta: no haver pogut arribar a ser professor universitari especialitzat en el camp de la Prehistòria i la Història d'Orient. Rosa Delor ha descrit amb detall les relacions d'Espriu amb els joves universitaris amb inquietuds literàries al llarg dels anys de la universitat franquista, amb la qual no va voler col·laborar empès pel record de l'etapa de l'autonomia. Realitat o desig somiat, va arribar a explicar com, a finals de la dècada del 1960, en el moment de creació de la Universitat Autònoma de Barcelona a Bellaterra, el professor Joan Maluquer de Motes, catedràtic d'Arqueologia a la Universitat de Barcelona, i com ell antic deixeble de Bosch Gimpera, li proposà un lloc de professor a la secció d'Història Antiga,⁷³ que rebutjà per no traïr el seu record universitari de joventut col·laborant ara amb el règim. Malgrat aquesta idea, i coneixent com el procés de selecció dels primers professors de Prehistòria i Història Antiga a la nova Universitat es basà en una col·laboració estreta amb la Diputació de Barcelona i el Museu Arqueològic Provincial, entitats amb les quals Maluquer de Motes estava enfrontat per motius personals que s'arrossegaven des del seu retorn a Barcelona l'any 1959, és molt difícil creure que es produís aquesta oferta. Tal vegada els records esmentats no són prou fiables, i el que Maluquer de Motes li oferí fou una plaça de professor d'Història Antiga a la Universitat de Barcelona, atès que l'any 1968, en reformar-se de nou els plans d'estudi, feien falta professors. La proposta no es concretà per escrit i quedà en un no-res.

Així, en la relació del poeta amb la Universitat haurien confluït dos sentiments enfrontats: el desig estroncat l'any 1936 i una rancúnia mal dissimulada envers tot el que significà la universitat del franquisme, una universitat on veié treballar amb actituds possibilistes homes que el cercaven

⁷² Joan BASTARDAS I PARERA, «Discurs de contestació» a *Alguns records sobre B. Rosselló-Pòrcel*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, p. 19.

⁷³ Cf. Rosa Maria DELOR I MUNS, *Salvador Espriu...*, op. cit., Barcelona, Edicions 62, p. 27.

fora dels seus murs pel que va arribar a significar la seva figura com a referent d'una idea de cultura i país, però que no feren, sinó en un moment molt tardà, un gest per recuperar-lo i utilitzar-lo com a símbol en benefici propi. Probablement per això, en el seu discurs d'acceptació del doctorat *honoris causa* s'hi ha de buscar una actitud molt múrria i sorneguera quan demana al rector estendre el seu agraïment «si això no es considera de la meva banda, com una fatuïtat pueril i inadmissible, al poble català, als qui legítimament el representen i a tots els qui formen part de la nació catalana i fins als seus honestos adherents»⁷⁴ per l'honor concedit que li havia de permetre: «seure, en la meua segona o tercera vellesa, si hi arribo, en l'últim espai de l'últim dels bancs universitaris i des d'ell escoltar —si no em torno massa sord i estúpid— i aprendre sempre».⁷⁵

Però tot pot tenir dues o més lectures, cosa gens difícil tractant-se d'una personalitat tan tancada i turmentada com la d'Espriu en els seus darrers anys. Potser la seva lloança a la Universitat era clara i prou sincera, sense dobles intencions, quan en fa una definició genèrica, que ja hem esmentat més amunt, i diu:

La Universitat és, o ha de ser, tant la casa dels professors —millor si són, a més, mestres, però aquests passen molt alts— com la dels estudiants, dels deixebles —si han trobat un veritable mestre: més la dels darrers que la dels primers, infinitament més— i ho afirmo sense ni un bri de demagògia. És evident que els mestres mai no han d'estar al servei d'ells mateixos, sinó al dels deixebles. Els han d'ensenyar a pensar amb risc i pel seu compte, els han de posar i acompanyar en el camí de la veritat, un camí que no s'acaba mai, que sembla amb freqüència que no mena enlloc.⁷⁶

En tot cas, us recomanem que llegiu sencer, si no ho heu fet, el text íntegre del seu discurs, per poder tancar el cercle vital, de cinquanta-cinc anys de durada, que va embolcallar indissolublement Salvador Espriu i la seva *Alma Mater*, la Universitat de Barcelona, i que hem intentat esbossar-vos al llarg d'aquestes pàgines.

⁷⁴ Salvador ESPRIU(1980), «Lletra de Salvador Espriu al rector de la Universitat», dins *Homenatge a Salvador Espriu amb motiu d'èsser-li conferit el grau de Doctor Honoris Causa, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1980op. cit.*, p. 130.

⁷⁵ *Ibid.*, p. 137.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 132.